

Laktaattimetabolia: historia ja nykytietämys

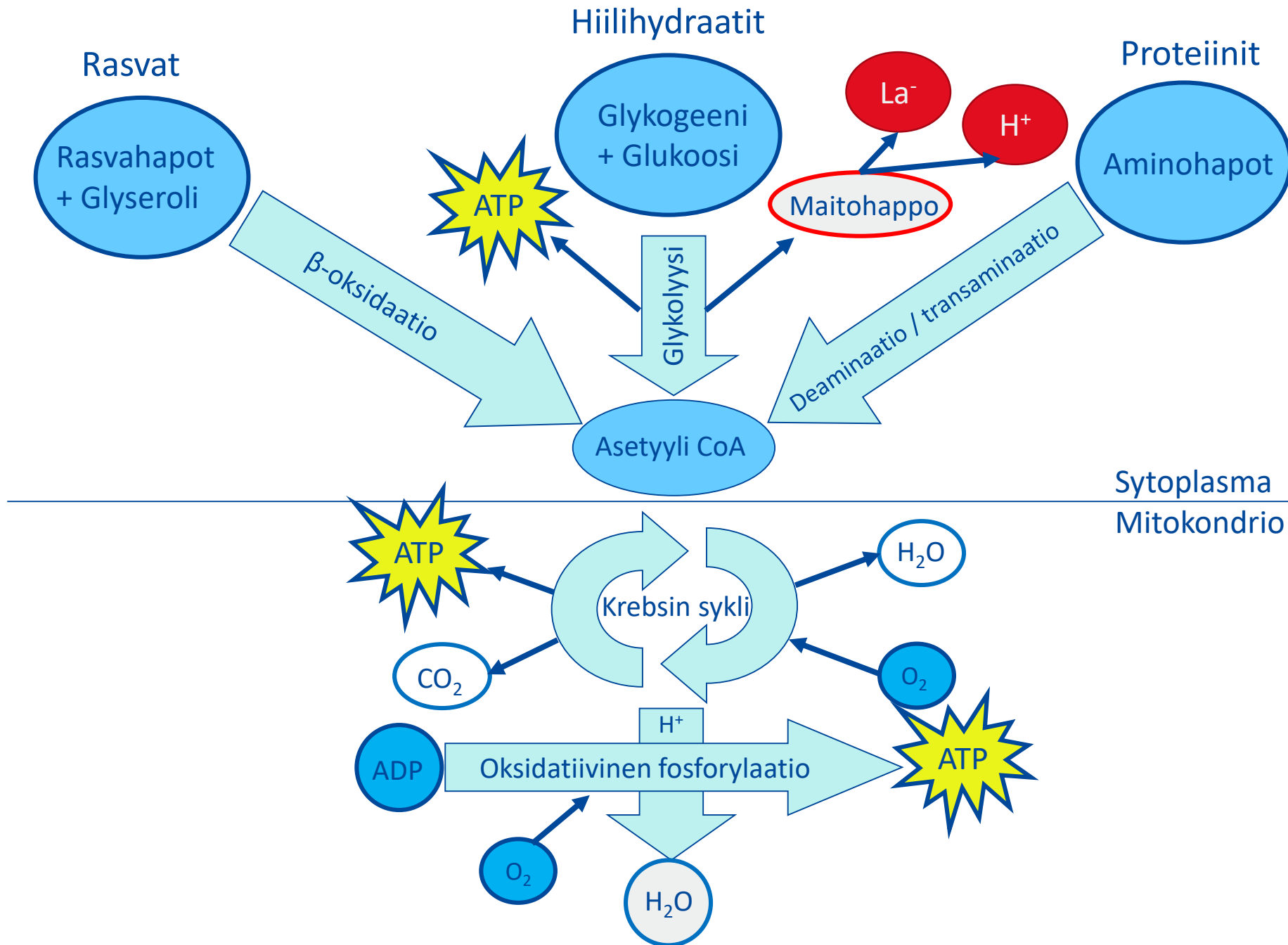
Ari Nummela, KIHU

Urheilijatestausverkosto 20.3.2019, Arcada, Helsinki

Laktaattimetabolia: historia, väärin tulkinnat ja nykytietämys

- + Laktaatin historia
- + Hapen puute lisää laktaatin tuottoa
- + "Anaerobinen" kynnys
- + Laktaatin tuotto
- + Hypoksian yhteys laktaatin tuottoon
- + Laktaatti ja väsymys
- + Laktaattimetabolia
- + Laktaatin käyttö urheiluvalmennuksessa ja testauksessa

Laktaatin historia

- + Ruotsalainen apteekkari/kemisti Carl Wilhelm Scheele keksi maitohapon happamasta maidosta 1780
- + Berzelius (1807) havaitsi teuraseläimissä laktaatin olevan suhteessa lihastyön määrään ennen teurastusta
- + Hermann von Helmholtz (1845) raportoi, että laktaatin tuotto liittyi glykogeenin kulutukseen
- + Heidenhain (1864) raportoi, että laktaatin määrä kasvoi suhteessa työn määrään
- + Nasse 1877 teki johtopäätöksen, että laktaattia muodostuu glykogeenista

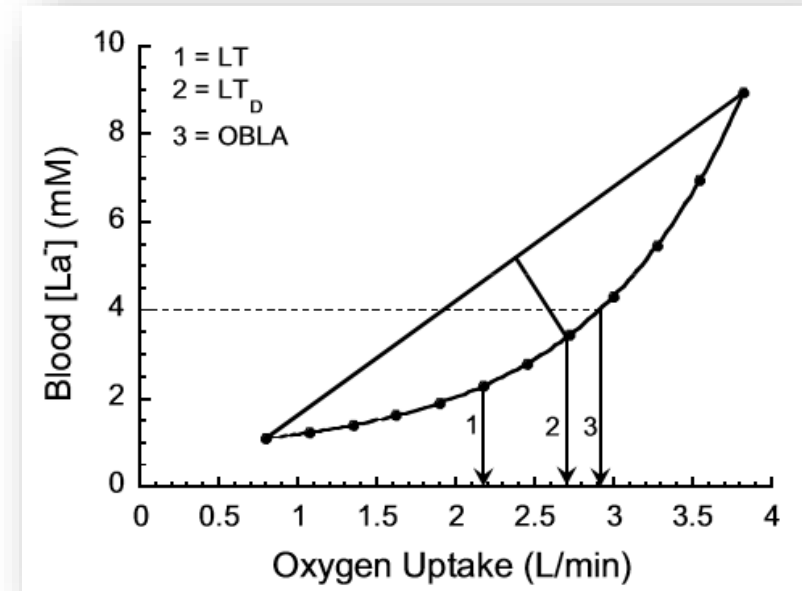
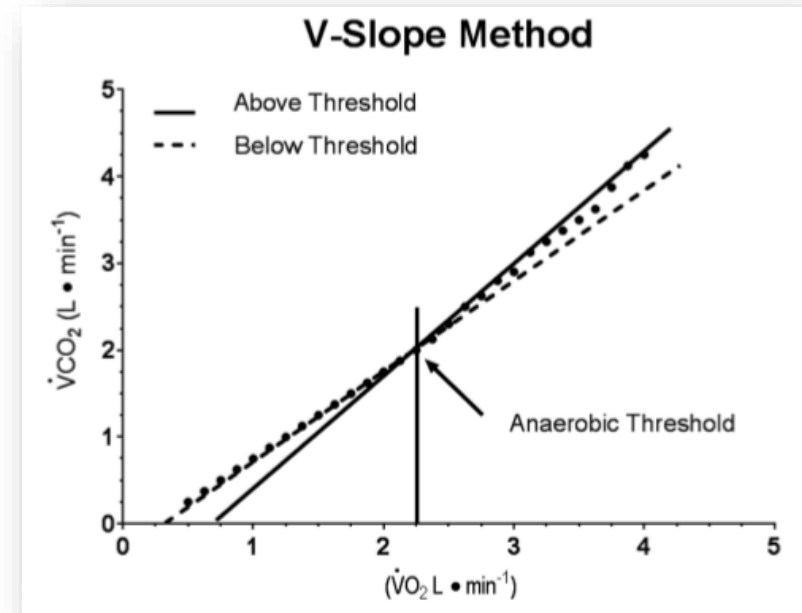
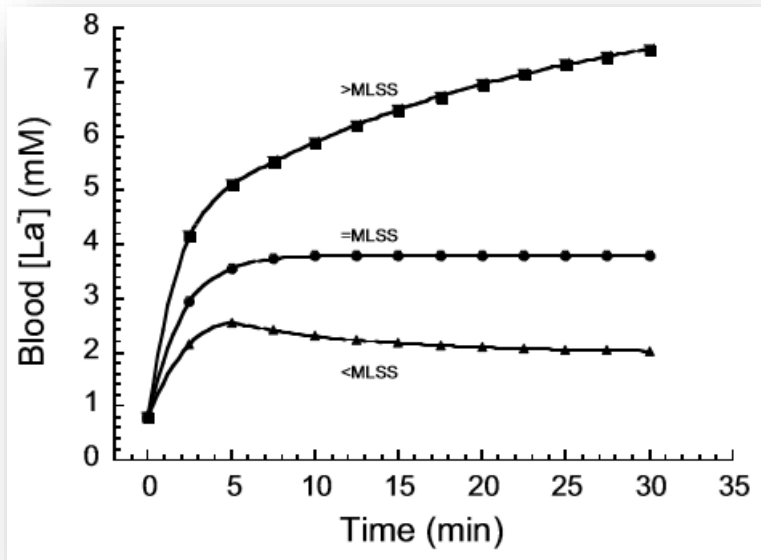
”Korkea La^- tarkoittaa matalaa O_2 ” -paradigma

- + Klassinen tutkimus: Fletcher and Hopkins, 1907
- + Kehittivät menetelmän, joka esti La^- muodostuksen lihaksissa ennen analysointia
- + He osoittivat, että:
  - + Tuoreessa lihaksessa on levossa pieni $[\text{La}^-]$
  - + $[\text{La}^-]$ kasvaa anaerobisissa lihaksissa
  - + $[\text{La}^-]$ kasvaa väsyttäessä lihasta
  - + Kun väsytetty lihas tuodaan O_2 rikkaaseen ympäristöön La^- häviää
- + Otto Meyerhof (1930) myös havaitsi, että La^- kasaantuu O_2 puutteessa ja poistuu O_2 lisääntyessä
- + Hill et al. (1924) olettivat, että La^- lisääntyi lihastyössä, koska O_2 ei riittänyt La^- poistoon

”Anaerobinen” kynnyks

- + Anaerobisen kynnyksen idea perustui ajatukseen, että riittämätön O_2 saanti aiheutti La^- kasautumisen (Wasserman & McIlroy 1964; Wasserman et al. 1973)
- + D.B. Dill ehdotti nimeksi anaerobinen kynnyks
- + Wasserman määritteli anaerobisen kynnyksen: ”työteho tai O_2 kulutustaso, joka on juuri alle tason, jossa metabolinen asidoosi ja muutokset kaasujen vaihdossa tapahtuu”

La⁻ muodostus ei johdu O₂ puutteesta

- + Hypoxiasta johtuva La⁻ kasautuminen on enemmän poikkeus kuin syy
- + Stainsby & Welch (1966) tutkivat La⁻ tuottoa tasaisissa kuormituksissa eri tehoilla ja havaitsivat La⁻ saavuttavan korkeimman arvon 15-20 min kohdalla
- + Mittaustekniikan keittyminen solun sisäisen PiO₂ mittaamiseen suuri edistysaskel
- + Connett et al. (1983, 1984, 1986) tulokset osoittivat, että La⁻ kasautui 70 % kuormituksessa, vaikka PiO₂ ei muuttunut solun sisällä
- + ¹H-MRS tekniikan kehittymisen myötä päädyttiin samaan johtopäätökseen (Richardson et al. 1998)
- + Hypoksia (12 % O₂) ei ollut riittävä rajoittamaan oksidatiivista fosforylaatiota (Richardson et al. 1998)

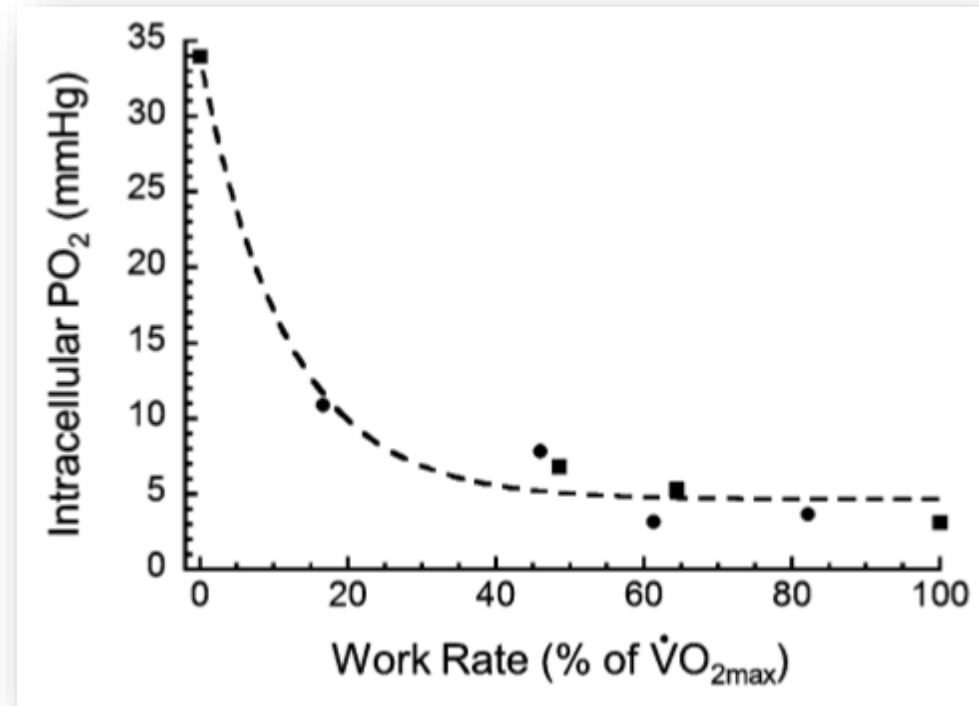
Gladden 1996 ja 2004:

- + Mekanismit, jotka johtavat La⁻ kasautumiseen suorituksen tehon noustessa:
  - + Glykolyysin kiihtyminen lisää La⁻ tuottoa
  - + La⁻ poisto ei kasva samassa suhteessa kuin La⁻ tuotto
  - + Nopeiden lihassolujen rekrytointi tehon kasvaessa

Onko hypoksialla mitään roolia L_a^- kasautumisessa kuormituksen tehon kasvun myötä

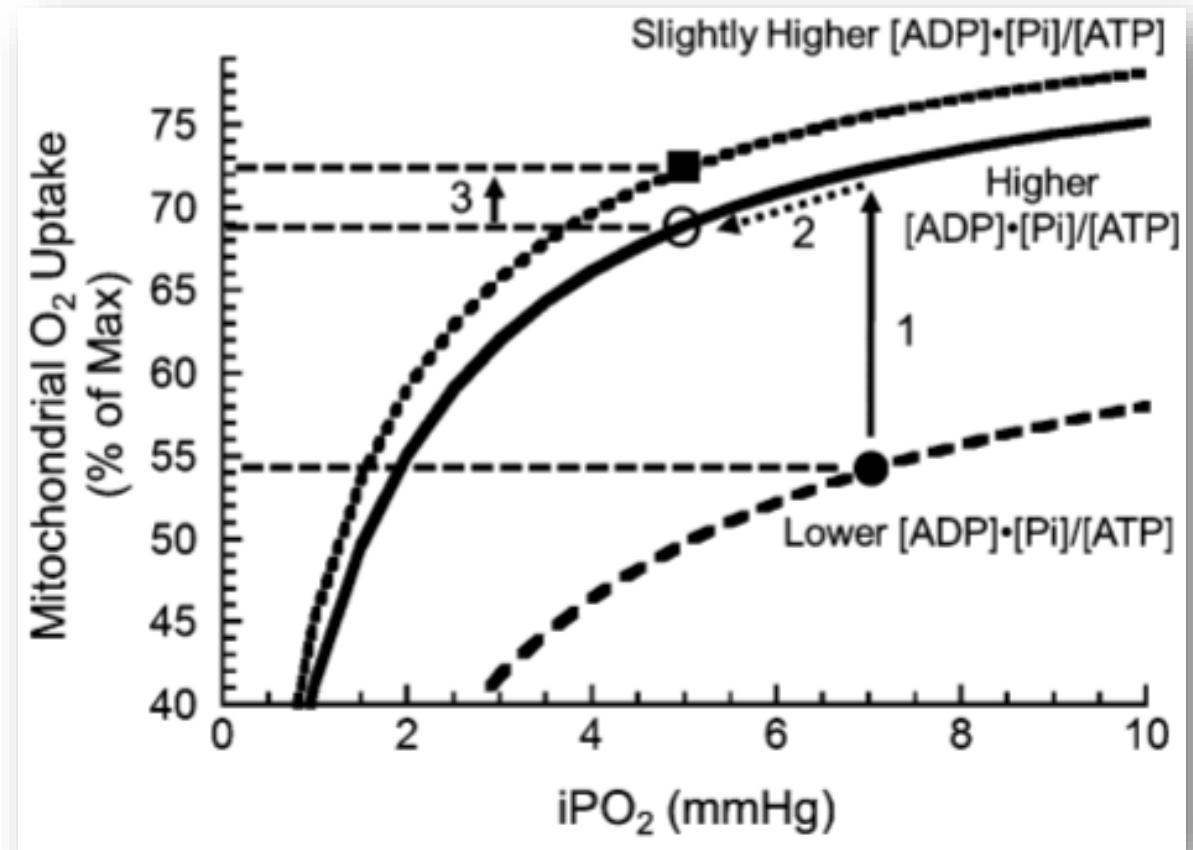
- + Vaikka PiO_2 ei laske alle tason, joka inhiboisi oksidatiivista fosforylaatiota, PiO_2 laskee suorituksen tehon nousun myötä, mutta saavuttaa tasanteen 50-60 % $\dot{V}O_{2max}$ teholla
- + Hypoksiassa L_a^- tasot kasvavat suorituksessa (Lundin & Ström 1947)
- + CO hengittäminen lisää L_a^- suorituksessa (Vogel and Gleser 1972)
- + Veritilavuuden pieneneminen lisää L_a^- suorituksessa (Fortney et al. 1981)
- + Sydänpotilailla ja beta-salpaajien käyttö lisää L_a^- kasautumista (Twentyman et al. 1981)
- + Hyperoksiassa L_a^- kasautuminen pienenee (Hogan et al. 1983)
- + Katekoliamiinipitoisuudet korkeammat hypoksiassa (Mazzeo et al. 1991)

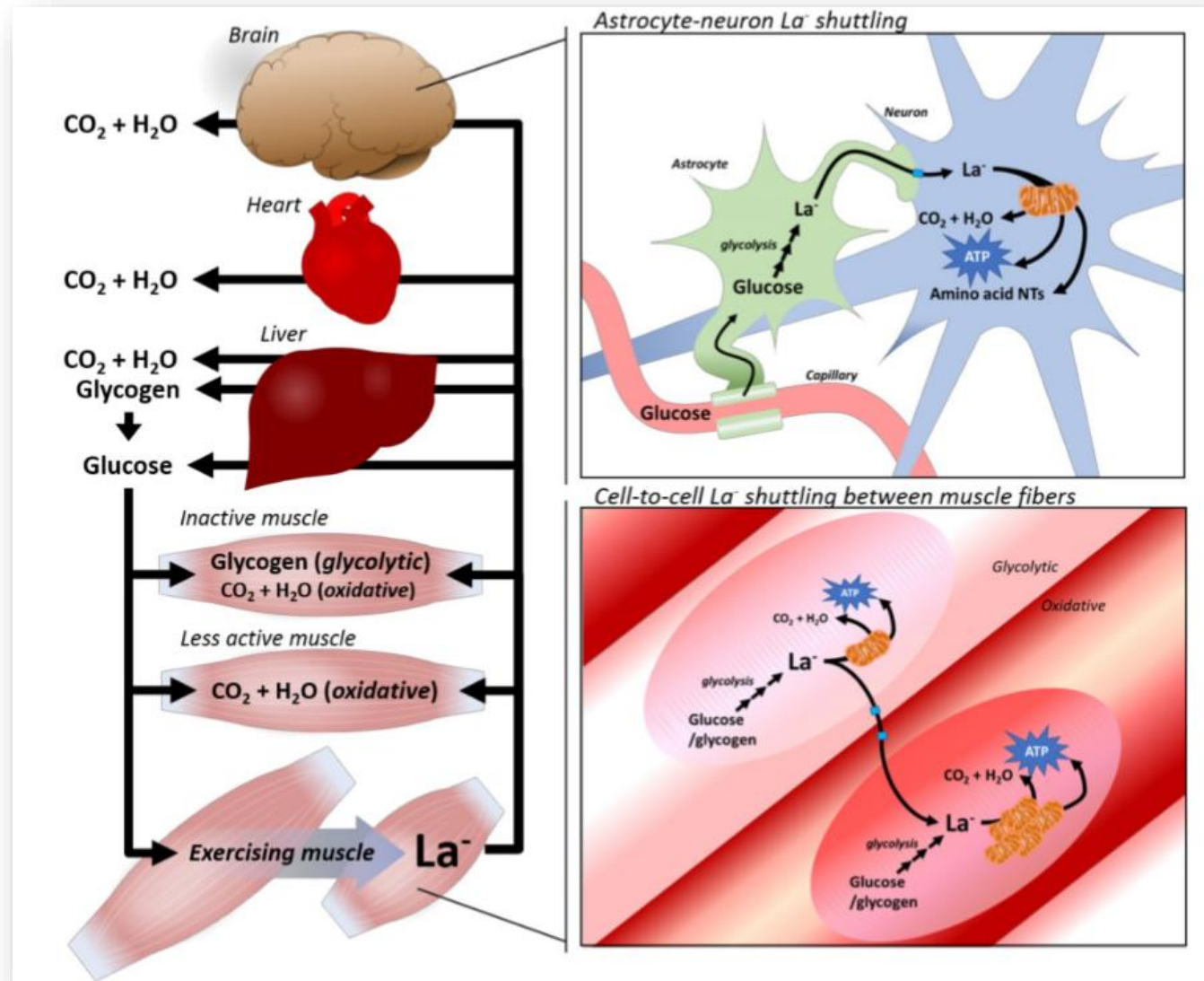
O₂ ja La⁻ riippuvuussuhde

- + Solun [ADP]·[Pi]/[ATP] suhde muuttuu kuormituksen kasvaessa
- + Muutokset [ADP]·[Pi]/[ATP] suhteessa lisää sekä VO₂ että glykolyysiä, riippumaton PiO₂ muutoksista
- + Data tukee hypoteesiä, jonka mukaan matala PiO₂ ei vaikuta La⁻ tuottoon, vaan [ADP]·[Pi]/[ATP] suhteen kasvu kiihdyttää energiantuottoa sekä mitokondrioissa että glykolyysissä

Solujen välinen laktaatin kierto

- + Brooks (1985, 2007, 2009, 2016) esitti mallin: "cell-to-cell lactate shuttle"
- + La^- siirtyy työtätekevien lihasten välillä (glykolyttinen $\rightarrow$ oksidatiivinen)
- + La^- siirtyy työtätekevistä lihaksista vähemmän aktiivisiin lihaksiin
- + La^- siirtyy työtä tekevistä lihaksista sydämeen
- + La^- siirtyy työtä tekevistä lihaksista maksaan
- + La^- siirtyy työtä tekevistä lihaksista aivoihin

Laktaatti ja väsymys

- + Lihasväsymys kompleksinen prosessi sisältäen lukuisia syitä sentraalisista tekijöistä perifeerisiin
- + La^- kasvu yhteydessä pH laskuun (Klausen et al. 1972, Karlsson et al. 1975)
- + La^- infuusio (12-15 mM) aiheutti 15 % laskun voiman tuotossa ilman pH muutosta (Hogan et al. 1995)
- + Allen et al. 2001 esittivät todisteet La^- väsymysvaikutusta vastaan
- + Fitts 1994 esitti pH lasku olevan yksi merkittävimmistä väsymystekijöistä lihaksessa
- + Matala pH ja korkea $[\text{Pi}]$ vaikuttavat väsymiseen $[\text{Ca}^{2+}]$ kanssa (Fitts 2016)
- + Useissa tutkimuksissa ei ole pystytty osoittamaan pH vaikutusta väsymiseen (Sahlin & Ren 1989, Westerblad & Allen 1992, Degroot et al. 1993)
- + Lamb & Stephenson (2006) tekivät johtopäätöksen, että La^- asidoosi hidastaa väsymyksen alkamista

Hapottaminen ja väsymys valmennuskielessä

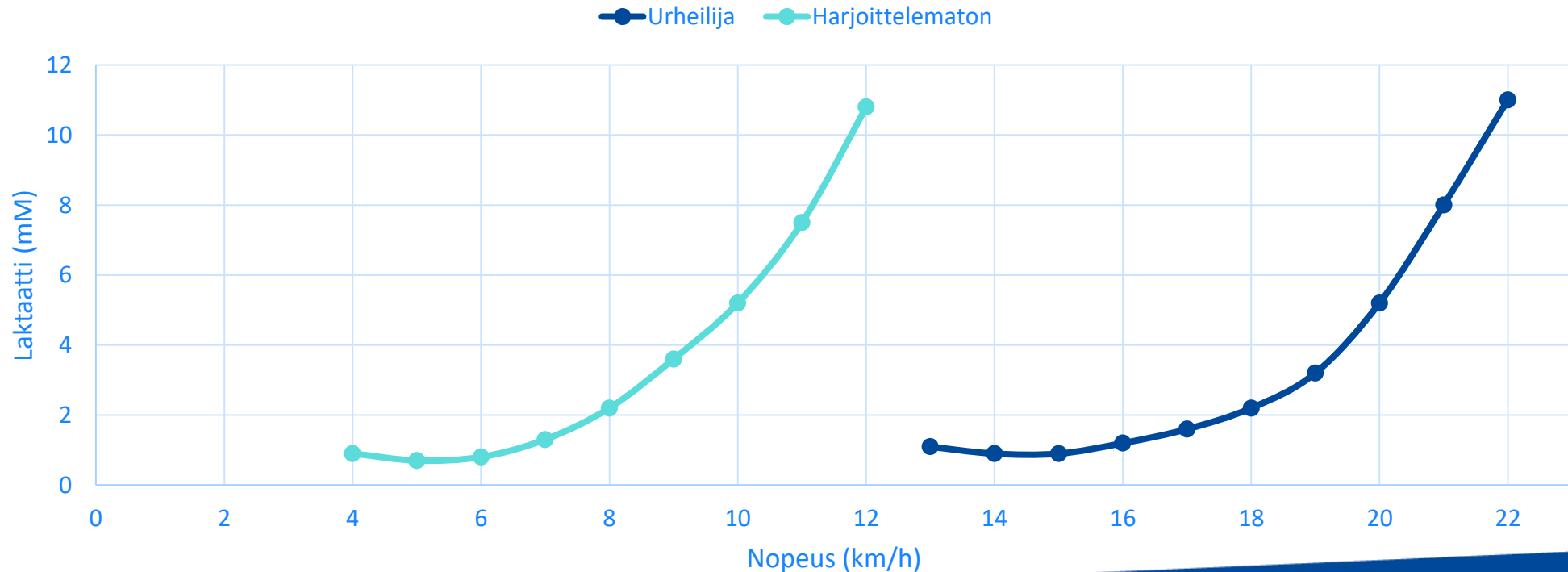
+ ”- Vitonen matkana on maastohiihtäjillä harvoin. Täysiä on vain lähdevä ja toivottava, etteivät nouse maitohapot liian kovaksi, Mäkäräinen kommentoi matkaa.”

+ ” - Lähdin tosi kovaa liikkeelle ja ajattelin, että kestä happoa loppuun asti. En sitten viimeiseen kilometriin kestänyt. Ihan hyvin sain irti itsestäni näin keväällä. Kova kisa, Pärämäkoski sanoi.”

Veren laktaatti urheiluvalmennuksessa

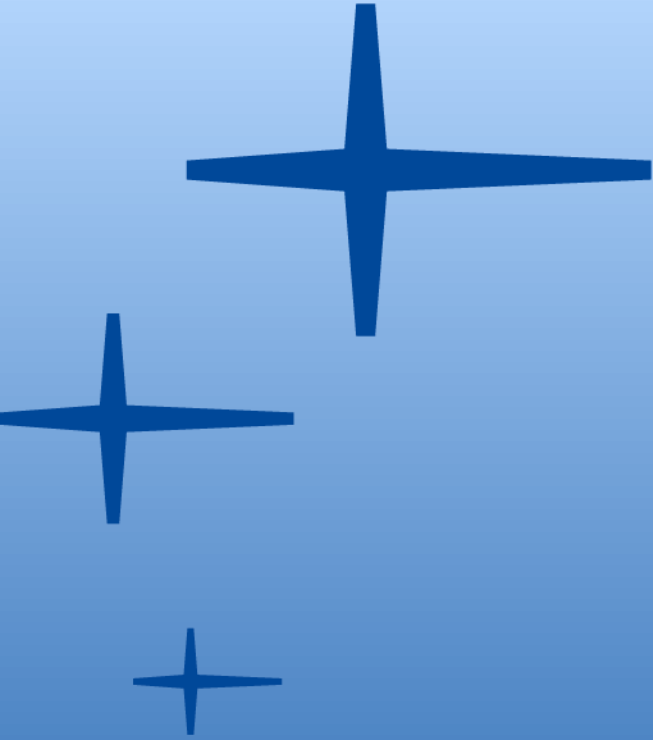
- + Levossa veren laktaatti on yleensä 0,5-2,5 mM
- + Vaikka urheilusuorituksessa La^- tuotto lisääntyy, niin alle AerK suorituksissa veren $[\text{La}^-]$ laskee alle lepotason
- + AnK $[\text{La}^-]$ on yleensä 2-4 mM, mutta yli 6 mM on mitattu
- + Suurimmat $[\text{La}^-]$ on mitattu lyhytkestoisten maksimaalisten suoritusten jälkeen (>25 mM)

Veren laktaatin käyttötapoja urheiluvalmennuksessa

- + Testauksessa: kynnystasojen määrittäminen (epäsuorat ja suorat testit), MART testi
- + Submaksimaaliset testit (esim. pikkumattotesti)
- + Harjoituskontrollit: nopeuskestävyysharjoitukset, VK- ja MK-harjoitukset
- + Kilpailut/ottelut/pelit

Kiitos!

